

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และขอเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพขวัญในการปฏิบัติงานของครูประจำภาคจังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อเปรียบเทียบขวัญในการปฏิบัติงานของครูประจำภาคจังหวัดสุโขทัย
ที่ทำหน้าที่บริหารและสอน กับครูที่ทำหน้าที่สอนแต่เพียงอย่างเดียว
3. เพื่อเปรียบเทียบขวัญในการปฏิบัติงานของครูประจำภาคจังหวัดสุโขทัย
ในด้านอายุราชการ วุฒิทางครู ระดับเงินเดือน และที่ตั้งของโรงเรียน

สมมุติฐานในการวิจัย

1. ขวัญในการปฏิบัติงานของครูประจำภาคจังหวัดสุโขทัยอยู่ในระดับต่ำ
2. ขวัญในการปฏิบัติงานของครูประจำภาคจังหวัดสุโขทัยที่ทำหน้าที่บริหาร
และสอน กับครูที่ทำหน้าที่สอนอย่างเดียวแตกต่างกัน
3. ขวัญในการปฏิบัติงานของครูประจำภาคจังหวัดสุโขทัยที่มีอายุราชการ
ต่ำกว่า 5 ปี อายุราชการ 5-10 และอายุราชการมากกว่า 10 ปี แตกต่างกัน
4. ขวัญในการปฏิบัติงานของครูประจำภาคจังหวัดสุโขทัยที่มีวุฒิต่ำกว่า ป.กศ.
หรือไม่มีวุฒิทางครู วุฒิ ป.กศ. หรือเทียบเท่า วุฒิ ป.กศ.สูง หรือเทียบเท่า และวุฒิปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี แตกต่างกัน
5. ขวัญในการปฏิบัติงานของครูประจำภาคจังหวัดสุโขทัยที่มีระดับเงินเดือน
สูงกว่า 1000 บาท ไม่เกิน 2000 บาท สูงกว่า 2000 บาท ไม่เกิน 3000 บาท
สูงกว่า 3000 บาทขึ้นไปแตกต่างกัน

6. ขวัญในการปฏิบัติงานของครูประจำภาคจังหวัดสุโขทัยที่อยู่ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในระดับ 1 และ 2 กับที่อยู่ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในระดับ 4 แตกต่างกัน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารจังหวัดสุโขทัย จำนวน 509 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบสอบถามขึ้นมา และนำไปสอบถามครูประจำภาคจังหวัดสุโขทัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 87 โรงเรียน จำนวนครู 699 คน ได้รับแบบสอบถามคืนมา 509 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 72.82

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์หาค่าคะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อขวัญในการปฏิบัติงานของครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็นรายปัจจัย แล้วจัดลำดับความรูสึกของครูที่มีต่อแต่ละปัจจัย
2. วิเคราะห์เปรียบเทียบขวัญในการปฏิบัติงานของครูประจำภาคจังหวัดสุโขทัยเป็นรายปัจจัย ระหว่างหน้าที่ และระดับที่ตั้งของโรงเรียนโดยทางทดสอบค่าที่ (t-test) เป็นรายปัจจัยและโดยส่วนรวม
3. วิเคราะห์เปรียบเทียบขวัญในการปฏิบัติงานของครูประจำภาคจังหวัดสุโขทัยเป็นรายปัจจัยและส่วนรวม ระหว่างอายุราชการ วุฒิต่างครู และระดับเงินเดือน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (Analysis of Variance one way classification)
4. วิเคราะห์เปรียบเทียบขวัญในการปฏิบัติงานของครูประจำภาคจังหวัดสุโขทัยระหว่างกลุ่มครูต่อเนื่องจากผลของการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ระหว่างอายุราชการ วุฒิต่างครุ ระดับเงินเดือน โดยการทดสอบค่าที (t-test)

สรุปผลการวิจัย

จากความมุ่งหมายและสมมุติฐานในการวิจัยครั้งนี้ สรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. สภาพขวัญในการปฏิบัติงานของครูประจำภาคจังหวัดสุโขทัยอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งขัดแย้งกับสมมุติฐานข้อ 1 ที่ว่า ขวัญในการปฏิบัติงานของครูประจำภาคที่อยู่ในระดับต่ำ

การพิจารณาตามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อขวัญในการปฏิบัติงาน ปรากฏว่าครูประจำภาคจังหวัดสุโขทัยมีความรู้สึกพึงพอใจปัจจัยในเรื่องความเชื่อมั่นและนับถือในตัวผู้บริหาร อยู่ในระดับสูงสุด

ปัจจัยที่ครูมีความรู้สึกพึงพอใจค่อนข้างสูงรองลงมา ได้แก่ ปัจจัยในเรื่องการยอมรับของเพื่อนร่วมงานและความรู้สึกประสบความสำเร็จ ความสัมพันธ์อันดีในหน่วยงาน การรวมในการกำหนดนโยบาย

ส่วนปัจจัยที่ครูมีความรู้สึกไม่พึงพอใจหรืออยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ ปัจจัยในเรื่องความเพียงพอของรายได้ และสภาพงานที่หนักเกินไป สำหรับปัจจัยในเรื่องความพอเพียงของรายได้ ครูมีความรู้สึกอยู่ในระดับต่ำที่สุด

เมื่อเปรียบเทียบกับค่าคะแนนเฉลี่ยที่อยู่ตรงกลางซึ่งมีค่าเท่ากับ 3.00 คะแนน ปรากฏว่า ทุกปัจจัยมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าค่าคะแนนเฉลี่ยที่อยู่ตรงกลาง แสดงว่าครูมีความรู้สึกต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อขวัญในการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทุกปัจจัย

2. ขวัญในการปฏิบัติงานของครูประจำภาคจังหวัดสุโขทัยที่ทำหน้าที่บริหารและสอนมีระดับสูงกว่าครูที่ทำหน้าที่สอนเพียงอย่างเดียวตรงตามสมมุติฐานข้อที่ 2 ในการวิจัย

ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อขวัญในการปฏิบัติงาน นอกจากปัจจัยเรื่องความเชื่อมั่นและนับถือในตัวผู้บริหารแล้ว ครูทั้งสองกลุ่มมีความรู้สึกต่อปัจจัยต่าง ๆ แตกต่างกันสอดคล้องสมมุติฐานในการวิจัย

3. ขวัญในการปฏิบัติงานของครูประจำภาคจังหวัดสุโขทัยที่มีอายุราชการต่ำกว่า 5 ปี อายุราชการ 5-10 ปี และอายุราชการมากกว่า 10 ปี แตกต่างกันตรงตามข้อสมมุติฐานข้อที่ 3 ในการวิจัย ครูที่มีอายุราชการมากจะมีขวัญในการปฏิบัติงานสูงกว่าครูที่มีอายุราชการน้อย

ปัจจัยในเรื่องสภาพงานที่น่าพึงพอใจ การยอมรับของเพื่อนร่วมงาน และความรู้สึกประสบความสำเร็จ ความมั่นคงปลอดภัยและสวัสดิการ ความพอใจเพียงในการสื่อสาร ครึ่งทั้งสามกลุ่มมีความรู้สึกต่อปัจจัยดังกล่าวแตกต่างกันสอดคล้องกับสมมุติฐานในการวิจัย

4. ขวัญในการปฏิบัติงานของครูประจำภาคที่มีวุฒิต่ำกว่า ป.กศ. หรือไม่มีวุฒิทางครู วุฒิ ป.กศ. หรือเทียบเท่า วุฒิ ป.กศ. สูงหรือเทียบเท่า วุฒิปริญญาตรี แตกต่างกัน ครูมีวุฒิปริญญาตรีจะมีขวัญในอันดับต่ำที่สุดและต่ำกว่าครูที่มีวุฒิต่ำกว่า ป.กศ. หรือไม่มีวุฒิทางครู

ครูที่มีวุฒิต่ำกว่าระดับปริญญาตรี จะมีความรู้สึกต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อขวัญในการปฏิบัติงานใกล้เคียงกับครูวุฒิ ป.กศ., ป.กศ. สูง

5. ขวัญในการปฏิบัติงานของครูประจำภาคจังหวัดสุโขทัยที่มีระดับเงินเดือนสูงกว่า 1,000 บาท ไม่เกิน 2,000 บาท สูงกว่า 2,000 บาท ไม่เกิน 3,000 บาท และสูงกว่า 3,000 บาท แตกต่างกัน

ครูที่มีเงินเดือนสูงระดับขวัญสูงกว่าครูที่มีเงินเดือนต่ำ ครูทั้งสามกลุ่มมีความรู้สึกต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อขวัญในการปฏิบัติงานแตกต่างกันสอดคล้องกับสมมุติฐานข้อที่ 5 ในการวิจัย

6. ขวัญในการปฏิบัติงานของครูประจำภาคจังหวัดสุโขทัยที่สอนในโรงเรียนระดับ 1 และ 2 มีระดับขวัญสูงกว่าครูในโรงเรียนระดับ 4 สอดคล้องกับสมมุติฐานข้อที่ 6 ในการวิจัยที่ว่าขวัญในการปฏิบัติงานของครูประจำภาคจังหวัดสุโขทัยที่สอนในโรงเรียนระดับ 1 และ 2 กับที่สอนในโรงเรียนระดับ 4 แตกต่างกัน

อภิปราย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากร ซึ่งเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษาในปีการศึกษา 2522 ดังนั้นการอภิปรายผลจึงมีขอบเขตจำกัดครอบคลุมไปถึงเฉพาะประชากรที่เป็นครูประจำโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสุโขทัยเท่านั้น

1. การศึกษาสภาพขวัญของครูประจำโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสุโขทัย ในการวิจัยครั้งนี้พบว่า ขวัญในการปฏิบัติงานของครูประจำโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสุโขทัยอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งขัดแย้งสมมุติฐานข้อที่ 1 ในการวิจัย

การที่ครูมีขวัญในระดับปานกลาง อาจกล่าวได้ว่าสัมฤทธิ์ผลในการเรียนของนักเรียนจะอยู่ในระดับปานกลางไปด้วย ทั้งนี้จากการศึกษาของแอนเดอร์สัน (Anderson) พบว่า ขวัญในการปฏิบัติงานของครูมีความสัมพันธ์กับสัมฤทธิ์ผลในการเรียนของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ ขวัญในการปฏิบัติงานของครูสูง สัมฤทธิ์ผลในการเรียนของนักเรียนจะสูง และการสอนก็จะดีไปด้วย เป็นต้น¹

การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อขวัญในการปฏิบัติงานของครูประจำโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสุโขทัย ปรากฏว่า ครูประจำโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสุโขทัยมีความรู้สึกต่อปัจจัยเรื่อง ความเชื่อมั่นและนับถือในตัวผู้บริหารอยู่ในระดับสูงสุด ส่วนปัจจัยที่ค่อนข้างสูงรองลงมาได้แก่ การยอมรับของเพื่อนร่วมงานและความรู้สึกประสบความสำเร็จ ความสัมพันธ์อันดีในหน่วยงาน การร่วมมือในการกำหนดนโยบาย ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า ครูประจำโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสุโขทัยมีความรู้สึกภูมิใจและเห็นความสำคัญของงานในหน้าที่ของครู การปฏิบัติงานได้รับความนับถือจากเพื่อนร่วมงานและบุคคลอื่น ๆ และครูใหญ่ และมีความสัมพันธ์ภายในหน่วยงานเป็นอย่างดี ซึ่งน่าจะมีขวัญสูง เพราะสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ เบอร์เกส ที่พบว่า ครูที่มีความสัมพันธ์อันดีกับครูใหญ่และมีความพึงพอใจในงาน ครูจะมีขวัญในการ

---

¹Lester W. Anderson, "Teacher Morale and Student Achievement" Journal of Education Research, (May 1953), 693 - 698.

ปฏิบัติงานสูง¹

ส่วนปัจจัยที่ครูมีความรู้สึกอยู่ในระดับต่ำได้แก่ ความพอเพียงของรายได้ จากการปฏิบัติงาน และสภาพการปฏิบัติงาน อาจกล่าวได้ว่า ใกล้เคียงคล่องกับข้อเท็จจริง ที่แสดงถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจของครู ประชาบาลจังหวัดสุโขทัยที่ ปรีชา ยนต์นิยม ได้ทำการศึกษาวิจัยไว้ในปี พ.ศ. 2517 ที่พบว่า ครูประชาบาลจังหวัดสุโขทัยมีอัตรา ค่าใช้จ่ายสูงไม่สอดคล้องกับรายได้ เพราะต้องรับผิดชอบบุคคลในครอบครัว ใช้จ่ายเพื่อ การศึกษาในการศึกษาเพิ่มวุฒิของตนเองและการศึกษาของบุตร ค่าใช้จ่ายในครอบครัว และอื่น ๆ²

สภาพการปฏิบัติงานที่ครูประชาบาลไม่พึงพอใจนั้น ได้แสดงความจริง ในการวิจัยครั้งนี้ว่า ใกล้เคียงคล่องกับปัญหาความขาดแคลนทางการศึกษาประชาบาล อาคารสถานที่เรียน เครื่องมือเครื่องใช้ อุปกรณ์การสอนหรือแม้แต่ตัวครูเองไม่พอ เพียง จึงทำให้ครูมีความรู้สึกต่อปัจจัยในเรื่องสภาพการทำงานที่น่าพึงพอใจอยู่ในอันดับ ปานกลาง และเป็นที่น่าสังเกตว่า ปัจจัยที่ครูประชาบาลมีความรู้สึกในระดับสูงสุด ใกล้เคียงกัน คือ ปัจจัยเรื่องความเชื่อมั่นและนับถือในตัวผู้บริหาร อาจเกิดขึ้น เนื่องจากครูไม่กล้าแสดงออกก็เป็นได้ ทั้งนี้ก็เพราะผู้วิจัยไม่สามารถไปสังเกตและรับแบบ

---

¹Robert D. Bergerth, "An Experimental Study of Teacher Morale in Selected School District of North Dakota," Disertation Abstracts Vo. 31, No. 12 (June, 1975), 6293-A.

²ปรีชา ยนต์นิยม, "การศึกษาทางเศรษฐกิจของข้าราชการ ครูกรมสามัญ และองค์การบริหารส่วนจังหวัดในจังหวัดสุโขทัย," (ปริญญาานิพนธ์ กศ.บ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ, ประสานมิตร, 2517), อิศำเนา.

สอบโดยตรงกับครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดสุโขทัย และใช้วิธีส่งและรับแบบสอบถามผ่านทางหัวหน้าหมวดและครูใหญ่ตามลำดับ ซึ่งอาจจะทำให้ค่าคะแนนเฉลี่ยในเรื่องที่กล่าวมีค่าในระดับสูงสุด

2. การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างขวัญในการปฏิบัติงานระหว่างครูที่ทำหน้าที่บริหารและสอน กับครูที่ทำหน้าที่สอนอย่างเดียว แตกต่างกัน ปรากฏว่าครูที่ทำหน้าที่บริหารและสอนมีระดับขวัญสูงกว่าครูที่ทำหน้าที่สอนเพียงอย่างเดียว

จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยพบว่า ทุกปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อขวัญในการปฏิบัติงาน ระดับขวัญในการปฏิบัติงานของกลุ่มครูที่ทำหน้าที่บริหารและสอนสูงกว่ากลุ่มครูที่ทำหน้าที่สอนอย่างเดียว จึงสรุปรวมความได้ว่า ครูที่ทำหน้าที่บริหารและสอนมีระดับขวัญสูงกว่าครูที่ทำหน้าที่สอนอย่างเดียว เป็นการแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อขวัญในการปฏิบัติงานแต่ละปัจจัยมีความสัมพันธ์ต่อกัน อันมีผลให้ขวัญในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูงหรือต่ำลงได้

การที่ขวัญในการปฏิบัติงานของครูที่ทำหน้าที่บริหารและสอนมีระดับสูงกว่า เช่นนี้ ตรงกับการค้นคว้าของไลแมน (Lieman) ที่พบว่า ครูที่มีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน มีขวัญในการปฏิบัติงานสูงกว่าครูที่ไม่ได้มีส่วนร่วม¹ จึงสามารถยืนยันได้ว่า ครูที่ทำหน้าที่บริหารและสอนมีระดับขวัญในการทำงานสูงกว่าครูที่ทำหน้าที่สอนอย่างเดียว

3. การศึกษาเปรียบเทียบขวัญในการปฏิบัติงานของครูประจำชั้นระหว่างครูที่มีอายุราชการต่างกัน การศึกษาครั้งนี้พบว่า ครูที่มีอายุราชการต่ำกว่า 5 ปี อายุราชการ 5-10 ปี และอายุราชการมากกว่า 10 ปี มีระดับขวัญในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน ครูที่มีอายุราชการมากจะมีขวัญในการปฏิบัติงานสูงกว่าครูที่มีอายุราชการน้อย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เบนเดอร์ (Bender) ที่พบว่า อายุและ

¹Thomas E. Koerner, (ed.) NAASP Bulletin, Volume 56, No. 368 (December, 1972), p. 41.

ประสบการณ์ในการสอนของครูมีความสัมพันธ์กับขวัญของครู¹

ปัจจัยเรื่องสภาพงานที่น่าพึงพอใจ การยอมรับของเพื่อนร่วมงานและความรู้สึกประสบความสำเร็จ ความมั่นคงปลอดภัยและสวัสดิการ และความพอใจเพียงในการสื่อสาร ครูทั้งสามกลุ่มมีความรู้สึกต่อยังคงกล่าวแตกต่างกันสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ในกรวิจัย แต่มีปัจจัยเรื่องความพอใจของรายได้ ความเจริญก้าวหน้าและการเลื่อนตำแหน่ง ความเชื่อมั่นและนับถือในตัวผู้บริหาร ความสัมพันธ์อันดีในหน่วยงาน และการปฏิบัติอย่างยุติธรรม ครูทั้งสามกลุ่มมีความรู้สึกใกล้เคียงกัน อาจจะเป็นเพราะครูประจำภาคในโรงเรียนต่างก็มีสถานภาพทางเศรษฐกิจ มีโอกาสได้รับความก้าวหน้าและเลื่อนตำแหน่งในหน้าที่การงาน มีความเชื่อมั่นและนับถือในตัวครูใหญ่ และมีความร่วมมือช่วยเหลือกันในการปฏิบัติงาน ตลอดจนได้รับการปฏิบัติอย่างยุติธรรมเหมือน ๆ กัน เป็นต้น

4. การศึกษาเปรียบเทียบขวัญในการปฏิบัติงานระหว่างครูที่มีวุฒิทางครูต่างกัน การศึกษาครั้งนี้ ปรากฏว่า ครูที่มีวุฒิทางครูต่างกันมีขวัญในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน ตรงตามสมมุติฐานข้อที่ 4 ในการวิจัย ครูที่มีวุฒิปริญญาตรีมีอันดับขวัญต่ำที่สุด และมีความรู้สึกใกล้เคียงกับครูวุฒิ ป. กศ. หรือเทียบเท่า กับครูที่มีวุฒิ ป. กศ. สูงหรือเทียบเท่า ในปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อขวัญในการปฏิบัติงาน ครูที่มีวุฒิปริญญาตรีและครูวุฒิ ป. กศ. สูงมีความแตกต่างกับครูที่มีวุฒิต่ำกว่า ป. กศ. หรือไม่มีวุฒิทางครู

ครูที่มีวุฒิต่ำกว่าระดับปริญญาตรีมีความรู้สึกต่อยังคงที่มีอิทธิพลต่อขวัญในการปฏิบัติงานใกล้เคียงกัน แสดงว่ามีระดับขวัญระดับเดียวกัน อาจเป็นเพราะว่ามีความ

¹John Edward Bender, "Morale of Elementary School Teacher,"
Dissertation Abstracts, Vol. 33, No. 8 (February, 1973), 3981- A.

ประสบการณ์ในการสอนของครูมีความสัมพันธ์กับขวัญของครู¹

ปัจจัยเรื่องสภาพงานที่น่าพึงพอใจ การยอมรับของเพื่อนร่วมงานและความรู้สึกประสบความสำเร็จ ความมั่นคงปลอดภัยและสวัสดิการ และความพอใจเพียงในการสื่อสาร ครูทั้งสามกลุ่มมีความรู้สึกต่อบรรยากาศดังกล่าวแตกต่างกันสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ในการศึกษา แม้ปัจจัยเรื่องความพอใจของรายได้ ความเจริญก้าวหน้าและการเลื่อนตำแหน่ง ความเชื่อมั่นและนับถือในตัวผู้บริหาร ความสัมพันธ์อันดีในหน่วยงาน และการปฏิบัติอย่างยุติธรรม ครูทั้งสามกลุ่มมีความรู้สึกใกล้เคียงกัน อาจจะเป็นเพราะครูประจำภาคในโรงเรียนต่างก็มีสถานภาพทางเศรษฐกิจ มีโอกาสได้รับความก้าวหน้าและเลื่อนตำแหน่งในหน้าที่การงาน มีความเชื่อมั่นและนับถือในตัวครูใหญ่ และมีความร่วมมือช่วยเหลือกันในการปฏิบัติงาน ตลอดจนได้รับการปฏิบัติอย่างยุติธรรมเหมือน ๆ กัน เป็นต้น

4. การศึกษาเปรียบเทียบขวัญในการปฏิบัติงานระหว่างครูที่มีวุฒิทางครูต่างกัน การศึกษาครั้งนี้ ปรากฏว่า ครูที่มีวุฒิทางครูต่างกันมีขวัญในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน ตรงตามสมมุติฐานข้อที่ 4 ในการศึกษา ครูที่มีวุฒิปริญญาตรีมีระดับขวัญค่าที่สุด และมีความรู้สึกใกล้เคียงกับครูวุฒิ ป.กศ. หรือเทียบเท่า กับครูที่มีวุฒิ ป.กศ. สูงหรือเทียบเท่า ในปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อขวัญในการปฏิบัติงาน แต่มีแตกต่างกับครูที่มีวุฒิต่ำกว่า ป.กศ. หรือไม่มีวุฒิทางครูในปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อขวัญในการปฏิบัติงาน เว้นเพียงปัจจัยในเรื่องการร่วมมือในการกำหนดนโยบาย และความพอใจของรายได้ เท่านั้นที่มีความรู้สึกใกล้เคียงกัน

ครูที่มีวุฒิต่ำกว่าระดับปริญญาตรีมีความรู้สึกต่อบรรยากาศที่มีอิทธิพลต่อขวัญในการปฏิบัติงานใกล้เคียงกัน แสดงว่ามีระดับขวัญระดับเดียวกัน อาจเป็นเพราะว่ามีความ

¹John Edward Bender, "Morale of Elementary School Teacher," Dissertation Abstracts, Vol. 33, No. 8 (February, 1973), 3981-A.

พึงพอใจในสภาพการทำงานใกล้เคียงกัน ได้แก่วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และมีความสะดวกสบายในการทำงานไม่แตกต่างกันในท้องที่ต่าง ๆ ของจังหวัดสุโขทัย เป็นที่น่าสังเกตว่า ครูที่มีวุฒิทางครูค่ามีความรู้สึกต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อขวัญในการปฏิบัติงานสูงกว่าครูวุฒิสูงตามลำดับ อาจเป็นเพราะว่า ครูที่มีวุฒิต่ำกว่า ป.กศ. หรือไม่มีวุฒิทางครู มีความพอใจในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในการทำงานที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ส่วนครูที่มีวุฒิทางครูสูงกว่าเป็นผู้ผ่านการศึกษามาในระดับสูง มีประสบการณ์ที่กว้างขวางกว่า จึงมีความรู้สึกว่าสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในการทำงานที่เป็นอยู่ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูมีวุฒิปริญญาตรีมีความไม่พึงพอใจมากที่สุด

5. การศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างขวัญในการปฏิบัติงานของครูที่มีระดับเงินเดือนต่างกัน การวิจัยครั้งนี้พบว่าครูที่มีระดับเงินเดือนสูงกว่า 1000 บาท ไม่เกิน 2000 บาท ครูที่มีระดับเงินเดือนสูงกว่า 2000 บาท ไม่เกิน 3000 บาท ครูมีเงินเดือนสูงกว่า 3000 บาท มีระดับขวัญในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน ครูที่มีระดับเงินเดือนสูงมีระดับขวัญสูงกว่าครูที่มีระดับเงินเดือนต่ำ

จากการวิเคราะห์ผลในการวิจัย ปรากฏว่าครูที่มีระดับเงินเดือนสูงมีความรู้สึกต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อขวัญในการปฏิบัติสูงกว่าครูที่มีระดับเงินเดือนต่ำกว่าทุกปัจจัย แสดงว่าครูที่มีเงินเดือนสูงกว่าจะมีขวัญดีกว่าครูที่มีเงินเดือนต่ำ สอดคล้องตามสมมุติฐานข้อที่ 5 ในการวิจัย

การที่ครูมีระดับเงินเดือนสูง มีขวัญสูงกว่าครูที่มีระดับเงินเดือนต่ำกว่านั้น อาจเป็นเพราะรายได้จากการปฏิบัติงานที่มีระดับสูงนั้นเอื้ออำนวยสภาพความเป็นอยู่ให้มีความสะดวกสบายพอควรและอัตรภาพของตน ทำให้ความรู้สึกในด้านนี้ได้รับการตอบสนองอย่างยุติธรรมจากการปฏิบัติงานสูง และการมีสถานภาพทางเศรษฐกิจมั่นคงทำให้เกิดความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมในการทำงานจึงมีขวัญระดับสูงกว่าครูที่มีเงินเดือนต่ำ

6. การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างขวัญในการปฏิบัติงานของครูที่สอนในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในระดับ 1 และ 2 กับครูที่สอนในโรงเรียนระดับ 4 ปรากฏว่าครูที่สอนอยู่ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในระดับ 1 และ 2 มีระดับขวัญในการปฏิบัติงานสูงกว่าครูที่สอนในโรงเรียนระดับ 4

จากการวิเคราะห์ผลในการวิจัย ปรากฏว่า ครูที่สอนในโรงเรียนระดับ 1 และ 2 มีความรู้สึกแตกต่างในปัจจัยเรื่องสภาพงานที่น่าพึงพอใจ การยอมรับของเพื่อนร่วมงานและความรู้สึกประสบความสำเร็จ ความเจริญก้าวหน้าและการเลื่อนตำแหน่ง ความมั่นคงปลอดภัยและสวัสดิการ ความเชื่อมั่นและนับถือในตัวผู้บริหาร และความพอใจของการสื่อสาร นอกนั้นมีความรู้สึกต่อปัจจัยเรื่องการร่วมมือในการกำหนดนโยบาย ความพอใจของรายได้ ความสัมพันธ์อันดีในหน่วยงาน และการปฏิบัติอย่างยุติธรรม ครูทั้งสองกลุ่มมีความรู้สึกต่อบรรยากาศใกล้เคียงกัน

การที่ครูสอนในโรงเรียนระดับ 1 และ 2 มีระดับขวัญสูงกว่าครูที่สอนในโรงเรียนระดับ 4 อาจเป็นเพราะครูที่สอนในระดับ 1 และ 2 นั้นได้รับความสะดวกสบายจากการทำงาน มีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากโรงเรียนตั้งอยู่ใกล้ชุมชนและตัวเมือง จึงมีระดับขวัญสูงกว่าครูที่สอนในโรงเรียนระดับ 4 ซึ่งอยู่ในท้องที่ทุรกันดาร ห่างจากตัวเมืองและชุมชนที่มีความเจริญ การคมนาคมไม่สะดวก และอาจประสบภัยรอบด้านจากภัยธรรมชาติและภัยจากบุคคล ดังนั้นครูในโรงเรียนระดับ 4 จึงมีระดับขวัญค่อนข้างต่ำ และมีความรู้สึกต่อบรรยากาศที่มีอิทธิพลต่อขวัญในการปฏิบัติงานต่ำกว่าครูที่สอนอยู่ในโรงเรียนระดับ 1 และ 2 แสดงว่ามีทัศนคติไม่ดีต่อสภาพแวดล้อมในการทำงาน และมีระดับขวัญต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกรีนวอลด์ (Greenwald) ซึ่งค้นพบว่าความรู้สึกของคนมีผลกระทบต่อขวัญในการปฏิบัติงาน¹ จึงอาจสรุปได้ว่า ครูที่สอนในโรงเรียนระดับ 1 และ 2 มีระดับขวัญสูงกว่าครูที่สอนในโรงเรียนระดับ 4

¹ Koerner, NAASP Bulletin, p. 31.

ขอเสนอแนะ

1. การวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเฉพาะปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อขวัญในการปฏิบัติงานของครูประจำภาคจังหวัดสุโขทัย โดยเฉพาะปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติในโรงเรียน ไม่ครอบคลุมไปถึงปัจจัยอื่นที่อยู่ภายนอกโรงเรียน เช่น สภาพทางกายภาพและจิตใจ สภาพความเป็นอยู่ในครอบครัว และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม เหล่านี้เป็นต้น ฉะนั้นจึงน่าจะได้มีการศึกษาวิจัยให้กว้างขวางและลึกซึ้งต่อไป

2. ในวงการศึกษ ขวัญในการปฏิบัติงานของครูมีความสำคัญมาก มีผู้ทำการศึกษากันอย่างกว้างขวางและค้นพบว่า ขวัญในการปฏิบัติงานของครูกับสัมฤทธิ์ผลในการเรียนของนักเรียนมีความสัมพันธ์กันอย่างสูง ฉะนั้นหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และผู้บริหารการศึกษา ควรจะให้ความสนใจ ตรวจสอบและเสริมสร้างขวัญในการปฏิบัติงานของครูให้ดีขึ้น การที่ครูจะมีระดับขวัญสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ปัจจัยเกี่ยวกับตัวครู ผู้บริหาร สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในหน่วยงาน และปัจจัยอื่น ๆ ที่อยู่ภายนอกหน่วยงาน เป็นต้น

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวครู เพื่อนร่วมงาน และผู้บริหาร คือปัจจัยมนุษย์ที่มีความสำคัญสูงสุดในหน่วยงาน จะต้องมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ในการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน ตลอดจนมีความเชื่อมั่นในความป็นผู้นำของผู้บริหาร สิ่งเหล่านี้ทำให้ขวัญในการปฏิบัติงานของครูสูง ซึ่งจะทำให้ครูปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีความสุข อันจะทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่วนปัจจัยด้านวัตถุที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมในหน่วยงาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสอนของครูโดยตรง ซึ่งจะต้องจัดให้อยู่ในสภาพที่จะก่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน เช่น จัดวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ความสะดวกสบายต่าง ๆ ในหน่วยงานให้เพียงพอ ในด้านการครองชีพ ควรจะมีการพิจารณาช่วยเหลือในเรื่องรายได้และสวัสดิการให้เหมาะสม ตลอดจนการให้ครูมีโอกาสก้าวหน้าในวิชาชีพ และอื่น ๆ เป็นต้น นอกจากนี้การดำเนินการของผู้บริหารก็เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ครูเกิดความพึงพอใจในการทำงาน ผู้บริหารโดยเฉพาะครูใหญ่ต้องหมั่นตรวจสอบสิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ อาจจะสังเกตจากการปฏิบัติงานของครูที่ร่วมมือร่วมใจกันทำงานเป็นหมู่คณะ มีความรักใคร่สามัคคีกัน และมีความรับผิดชอบ

ต่องานที่ได้รับมอบหมาย เป็นต้น ในโรงเรียนครูใหญ่เป็นบุคคลสำคัญมากในการเสริมสร้างขวัญในการปฏิบัติงานของครู จะต้องเป็นผู้มีความสามารถที่จะประสานความร่วมมือประสานความสามารถของครูที่แตกต่างกันให้บังเกิดประโยชน์แก่โรงเรียนมากที่สุด ทั้งจะต้องศึกษาและเข้าใจปัจจัยต่าง ๆ ที่จะช่วยเสริมสร้างให้ครูมีขวัญที่อยู่เสมอ

ขอเท็จจริงที่เราต้องยอมรับว่า ความแตกต่างในประสิทธิภาพของการดำเนินการศึกษาประชาบาลขึ้นอยู่กับระบบและตัวเจ้าหน้าที่ของแต่ละจังหวัด จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า ขวัญของครูประชาบาลจังหวัดสุโขทัยอยู่ในระดับปานกลาง ควรจะได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้อยู่ในระดับสูง โดยที่รัฐบาล ผู้บริหารศึกษา และเจ้าหน้าที่ของจังหวัดสุโขทัยที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประชาบาลจะต้องถือเป็นภาระหน้าที่ของตนในการจะส่งเสริมสร้างขวัญในการปฏิบัติงานของครูประชาบาลให้อยู่ในระดับสูงเสมอ ทั้งจะต้องตระหนักในความสำคัญของขวัญในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับครูประชาบาลจังหวัดสุโขทัย โดยการแก้ไข ปรับปรุงให้ตรงจุด ตรงกับความต้องการของครูประชาบาลตามสิทธิที่พึงจะได้รับเท่าเทียมกับข้าราชการอื่น ๆ อย่างเป็นธรรม ซึ่งจะทำให้ครูมีขวัญดี มีความพึงพอใจในงานหน้าที่ของตน อันจะส่งผลไปถึงประสิทธิภาพของการศึกษาประชาบาลของจังหวัดสุโขทัย และเชื่อมโยงไปถึงความมีประสิทธิภาพและความเจริญก้าวหน้าของการศึกษาประชาบาลของประเทศต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป มีดังนี้

1. ศึกษาวิจัยเปรียบเทียบขวัญในการปฏิบัติงานของครูประชาบาล จังหวัดสุโขทัย โดยพิจารณาถึง เพศ วัย สถานภาพการสมรส
2. ศึกษาอิทธิพลของครูที่มีต่อนักเรียนระหว่างครูประจำชั้นและครูประจำวิชา
3. ศึกษาสภาพขวัญในการปฏิบัติงานของครูประชาบาลในเขตการศึกษา 7